

Botos Katalin:

Hazám, keresztény Európa

Az elmúlt években számos XX. századi keresztény történésszel, közgazdással, irodalommal foglalkoztam. Chesterton, Toynbee, Eliot. Chestertont sokat idézte Szerb Antal Világirodalom-története. Toynbee 40 éven át volt a brit külpolitikai tájékozódás legfőbb forrása, s 12 kötetes világtörténelme óriási hatású volt kora történészeire. Több cikkemben is írtam róluk. Összegyűlt már egy kisebb könyvre való figyelemreméltó történet róluk. C. S. Lewis is nagy keresztény író volt, akinek munkáit ugyancsak elég jól ismerem, s szellemisége, az utalás rá több publikációmban megtalálható. A fent idézett angol írók nagyszerű hívő emberek voltak.

De nemcsak a bölcsészek között találunk ilyen egyéniségeket: a természettudósok között is. Akikre a modern világ nem mondhatja, hogy korszerűtlenek, hiszen eredményeikre a mai napig alapoz a tudomány és a gyakorlat. Hozzájuk számíthatom például, Heisenberget, a nagy fizikust, de csaknem minden nagy, Nobel díjas fizikus Istenben hívő tudós volt. Ezek a személyek, alkotó értelmiségiek határozott, vallásos világnézettel rendelkeztek. Ki előbb, ki utóbb rátalált Istenre. Többségük katolikus, vagy katolizált keresztény volt, de mindenesetre, a keresztény hitvilág részese. Kezdetben mindegyiket *sztárolta* a szakmája. Aztán - a század vége felé – *kezde elfelejteni*. Leértékelní. Hagyta, hogy belepje a por munkásságukat.

Kerestem, mi az oka, hogy ezen szerzők napjainkra háttérbe szorultak? Talán, az, ami közös bennük, a hitük? Ami fokozatosan mélyült, és éppen életük második felében fejeződött ki egyre világosabban? És milyen érdekes – valahogy, *ezt követően váltak felejtetővé* a „szakma” számára... Mint „nem korszerűek.” Lehet, hogy mára a tudományos -technikai haladás eredményeképpen olyan okos lett az ember, hogy nincsen szüksége a vallásra...

Elavult a hit, mesévé vált?

Sokszor találom szembe magamat azzal, hogy az embereknek most is szükségük van hitbéli kapaszkodókra. Elvetik ugyan a hagyományos vallásokat, de kitalálnak maguknak furcsa földi isteneket. *Istenítik a tudományt*, a megfoghatatlan, pártos eszméket, az -izmusokat, amelyekhez elköteleződnek. Adott esetben ateistának mondják magukat, mégis, görcsösen hisznek – valamiben. Mindenekelőtt, önmagukban.

Eddig viszont nem foglalkoztam részletesebben T. S. Eliottal. „Macskák” című könyve, s a hasonló című musical kedves a gyerekek, fiatalok számára. Nagyhatású Becket drámája meg feledhetetlen színházi élményt jelentett, még a szocializmus éveiben, mindenkinek... De

irodalomtörténeti jelentőségű verseit nem ismertem behatóan, pedig szakmai tudását – mint Chesterton, Toynbee esetében is – , magasra értékelik az irodalmárok. *Csak ne lenne annyira keresztény...* Rá is jellemző, hogy addig volt a nyugati esztéták csodált idollja, amíg nem kezdett el komolyabban transzcendens gondolatokkal foglalkozni.

„Nem hiszem, hogy Európa kultúrája túlélhetné a keresztény hit teljes eltűnését... Ha a kereszténység megy, az egész kultúránk megy.” Ez a híres idézet T.S. Eliot: „*Notes towards the Definition of Culture*” (magyarul: *Megjegyzések a kultúra meghatározásához*) című, 1948-ban megjelent esszékötetében szerepel. A műben Eliot kifejti, hogy a vallás és a kultúra nem két különálló dolog, hanem ugyanannak az éremnek a két oldala: a kultúra lényegében a nép vallásának „megtestesülése”. Az idézet pontos szöveggörnyezete az európai örökségre utal. Eliot szerint a kereszténység az a „kötőanyag”, amely évszázadokon át stabilitást és közös jelentést adott az európai művészetnek, jognak és gondolkodásnak. Úgy vélte, ha ezt elvetjük, nem egy „kész” új kultúrát kapunk helyette, hanem hosszú ideig tartó barbarizmuson kellene keresztül mennünk, amíg egy új alapokon nyugvó civilizáció újra kifejlődhet.

Azt gondolom, ennek a mondatnak messze az irodalmi elemzések körén túlmutató jelentősége van. Fogalmazhatunk úgy, politológiai tartalma. Az európai alapokmány megfogalmazása óta napirenden van a kérdés. A modern Európa nem akar tudni a keresztény gyökerekről. Ez az elvallástalanodás nem valamiféle szekuláris humanizmusnak nyitott teret, hanem utat engedett egy fanatikus *másik vallás* terjedésének. Kezdetben „csak” a posztmodern emberideál és társadalmi berendezkedés térhódításának, amit Toynbee az emberimádásnak nevezett, az ember istenítésének, mind az individuális embert, mind az absztrakt eszméket értve ezen... Ez azonban nem zárja ki, hogy egy másik vallás követői átvegyék az uralmat Európában, és a szó szoros értelmében, *kiszorítsák a keresztény kultúrát a kontinensről*.

Az újkori migráció Európába, idegen polgároknak kontroll nélküli beáramlását jelenti az országokba. A tőkének mindegy, ki a fogyasztó, ki a dolgozó. A tőkének nincs nemzetisége. A pusztá érdek-alapon összetákolt integrációból hiányzik egy fontos kötőanyag. Európa nem az USA, ahol meghódítása után Észak-Amerikában az angol vált uralkodó nyelvvé, és a kereszténység lett a domináns vallás. Különböző felekezetek, de alapvetően egy hit alapján.

Ezek az Európába jövő migránsok ma többségében nem keresztény, hanem nagyrészt iszlám-hívó embertömegek. (Ezért tekinti Trump és a magyar kormány is életveszélynek a migrációt.) Pontosan a kontinensen uralkodó demokratikus elvek alapján, saját képükre és eszmevilágukra formálják a tömeges bevándorlók az európai intézményrendszert és kultúrát. Közhelyes ma már, hogy a muszlim hitűek sokkal gyorsabban szaporodnak, mint az őslakos

európai népek. Ma mindenütt a reprodukciós szint alatt van a termékenységi ráta Európában. *Kiszámolható*, mikorra tűnik el az utolsó német, francia vagy akár magyar ember is, a jelenlegi élet-területéről. A demográfiai visszaesés miatt az egész térség elveszítheti azt a jelentőségét, ami évezredekken át volt neki. Európa kultúrája pedig civilizációvá redukálódik. Ráadásul *gépi civilizációvá* alakul. Társadalmá meg pusztán piaci társadalommá. Szép, új világ... Felmorzsolódik a globalista erők küzdelmében.

Európában a nyelvek különböznek. A nyelv rendkívül fontos. A hagyományokat, amelynek alapján kialakul az ember identitása, csak így lehet örökíteni. A hagyományok s bizonyos intézmények is, a nyelven alapulnak. Az egyes népeknek van saját kulturális gyökere- és ezt csak a népekkel együtt lehet kitörölni... A kultúra viszont mindig valláson alapul, és csak akkor tudja megalapozni egy térség egységét, ha felül tud kerekedni a nyelvi megosztottságon. Akkor képzelhető el valamiféle közös identitás. A középkorban volt egy közös, kapcsolatot teremtő nyelv, a latin, de azt valóban csak a tanult emberek értették. A nemzeti nyelv azonban mindenütt élt, a kevésbé képzett emberek között, és csodálatos népi alkotásokat eredményezett. *A nyelvek különbözőek*. Terjed ugyan az angol nyelv, de nem válik a köznapi érintkezés eszközzé. Hogyan hallhatnánk mi mindnyájan egy azonos mondatot, hogyan érezhetnénk ennek alapján ugyanazt, ha a nyelven alapuló nacionalizmus mindenképpen elválaszt bennünket?

Úgy, ha mégis, *összeköt bennünket a közös hit... A szekuláris Európa nem tud adni európai identitást*. Lehet, egyeseknek igen. De széles néptömegeknek nem. Nincs, ami igazán kulturálisan összekötne.

Persze, lehet, hogy lesz azért közös vallási nevezőn alapuló, egységesülő Európa. *De a közös nevező - a demográfia miatt - a muszlim vallás lesz*. Vagy pedig nem lesz szupranacionális Európai Unió? (Netán Unió sem?) Maradnak-e egyes országok, amelyek megőrzik keresztény vallásukat?

Fennmaradhat-e így a nemzetek Európája? Ez lenne az egyetlen reális lehetőség az európai értékek megőrzésére. Másképpen. Európa, elvesztve keresztény alapjait, megszűnik. Jó úton vagyunk ebbe az irányba.

Csongrád, 2026. április